

Türkiye'de Üniversite Kütüphanecilik Bölümlerinin 4.Sınıf Öğrencilerinin Özgür (Boş) Zaman Dışı Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma

Doç. Dr. Tülin Sağlamtuğ*

Araştırmanın Önemi :

Bilgi toplumu olma çabalarının yoğun biçimde dile getirildiği günümüz Türkiye'sinde konuyla yakın ilişkisi ve önemi nedeniyle kütüphanecilik mesleği bilimsel araştırmaların odak noktası olma durumundadır. Olağanüstü büyük bir sorumluluk taşıyacak olan kütüphaneciler nasıl yetişmektedirler ? Yalnız mesleki bilgilerle mi donatılmaktadırlar yoksa gerçek bir kütüphaneci olabilmek için gerekli olan genel kültüre sahip midirler ? En önemlisi meslekleri nedeniyle toplumla okuma materyali arasında bir köprü oluşturdukları halde bunların hakkında bibliyografik künyelerinin dışında bilgileri var mıdır ? Koleksiyonu oluşturabilecek gerekli eleştirel bakışı, kuramsal olarak çocukluklarından bu yana, okuyarak elde ettikleri kültür birikimiyle kazanabilmişler midir? Bilgi toplumunun oluşturulmasında etkin bir rol oynayabilecek midir yoksa başka meslek mensuplarına yerlerini vermek zorunda mı kalacaklardır ? Oysa "genç kütüphaneciler, her tür kütüphanede, her çeşit okuyucuya, hizmeti en kısa biçimde sunmak sorumluluğu ve yükümlülüğünün bilinci içinde görevlerine başlamak durumundadırlar.¹ Bu konular üzerinde durulması son derece gereklidir. Ancak okuma alışkanlığı ve kütüphaneciler konusu yalnız 1 araştırmada ele alınmıştır.² YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde 15 yıl geriye dönüştü bilgi tarama sonucunda yabancı mesleki literatürde Kütüphanecilik Bölümü (Okulu) öğrencilerinin okuma alışkanlığını inceleyen bir araştırmanın yapılmamış olduğu saptanmıştır.³ Araştırma sonuçlarına göre geleceğin kütüphanecilerinin yönlendirilmesi konusu programlaştırılabilir.

1. Osman Ersoy, "Gençlik ve Kütüphane" TKDB 34 2, (1985) 69.

2. Tülin Sağlamtuğ, "Türk gençlerinin okuma alışkanlıkları" Türkiye'de ve Almanya Federal Cumhuriyeti'nde gençlere yönelik kütüphane hizmetleri. Kültür Bk.Küt.ve Yay.Gnl.Md.Ankara 1989.s.16.

3. Genellikle çeşitli düzeylerde öğrencilerin okuma alışkanlıkları incelenmiştir: C.J.Carter, "Young people and books.."Journal of Librarianship 18 1, (1986) 3., N.Konaklı, "Türk gençliğinin sorunları ve beklentileri araştırması ve gençliğin eğitim ve kültür bakımından düşünceleri." Milli Kültür ve Eğitim Sempozyumu.2-4.12.1988.Mersin 1988.Özer Soysal, "Türkiye'de gençlere özgü okuma davranışları". Türk Kütüphaneciliği 2(1988) 4,ss.151., Birsen Gökçe, Orta Öğretim gençliğinin beklenti ve sorunları. M.E.G.S.B. Ankara 1984, ss.95-99., Nermin Abadan Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetleri. Ankara 1961, ss. 29-40 ve 110. Özkan Unver v.d.12-24 yaş gençlerin sosyo-ekonomik sorunları. Ankara 1986.ss.226-227,472. Şahin Alpay, "Cumhuriyet'in üniversiteler araştırması" Cumhuriyet-Gençlik.-5.1984.s.3., H.Ataş-S.Dönmez"Kitap seviyoruz ama..."Görünüm 29 (1988),s.6.A.Ü.BYYO., S.K.Decor,"Attitudes and perceptions of student patrons" Int.Lib.Rév.21 (1989)3,373.

* H.Ü. Kütüphanecilik Bölümü

Araştırmanın Amacı :

Araştırmanın amacı gerçeğe ulaşmak ve araştırma sonunda saptanacak sorunlara çözüm bulabilmek, kütüphanecilik eğitimi ve eğitim politikası açısından ileride yapılabilecek araştırmalara ışık tutmaktır.

Problem :

Kütüphanecilik Bölümü öğrencilerinin derslerinin dışındaki konularda genellikle yeterli düzeyde okumadıkları, bunun sonucu olarak da meslek için gerekli yüksek genel kültür birikimine sahip olmadıkları gözlenmektedir. Bölümlerin 4. sınıfına kadar gelmiş, başka bilim dalını da seçmemiş olmaları nedeniyle mezuniyetten sonra mesleğe girecekleri büyük bir olasılıkla varsayılan 4.sınıf öğrencilerinin bu önemli görevi yüklenmelerine yardımcı olacak ders dışı okuma alışkanlıklarının niçin yetersiz olduğu araştırma problemimizi oluşturmaktadır.

Hipotez :

Ailede, yakın çevrede, eğitim sürecinde (ders dışı) okuma alışkanlığını geliştiren bir ortam olmaması, ekonomik koşulların okuma materyali satın almaya elverişli olmaması ve halk kütüphanelerinin yetersiz kalması sonucu Kütüphanecilik Bölümlerinin 4. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları gelişmemiştir.

Kapsam :

Türkiye'de lisans ve yüksek lisans düzeyinde kütüphanecilik eğitimi veren Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nün, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümlerinin 4. sınıf öğrencileri ve onların ders dışı okuma alışkanlıkları, kendilerinin, ailelerinin, yakın çevrelerinin sorunun çözümlenmesine yönelik çeşitli özellikleri, ilk, orta ve yüksek öğrenim sürecinde okuma alışkanlığını etkileyen öğeler ve halk kütüphanelerinin konuya ilişkin rolü araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Araştırmanın evreni :

Evren her 3 Bölüm'ün 4. sınıf öğrencilerinin toplamı olan 160 öğrencidir. Araştırmanın sağlığı açısından en çok sayıda deneye ulaşabilmek amacıyla tümüne anket uygulanmak istenmiş ve çeşitli mazeretleri nedeniyle ulaşılamayan 50 öğrencinin dışında 110 deneye anket uygulanmıştır. Örneklemin evreni temsil oranı % 68.8'dir.

Yöntem :

Araştırmada Betimleme Yöntemi uygulanmıştır. Öğretim üyeleri ve öğrencilerle yapılan bağımlı ve bağımsız görüşmelerin ve uzun süreli gözlemlerin dışında veri toplama tekniği olarak kapalı uçlu 32 soruluk bir anket uygulanmıştır. Anketin yalnız 18,19,20,21 ve 32. soruları açık uçlu olarak hazırlanmıştır.

Anket 15.11.1989 - 01.12.1989 tarihleri arasında her 3 Bölüm'de de 4. sınıf öğrencilerine ders sırasında uygulanmış ve anketin öğrenciler tarafından doldurulmasından sonra toplanmıştır.

Verilerin toplanmasından sonra çeşitli istatistik yöntemlerle verilerin analizi yapılmış, bulgulara ulaşılmış, bulgular yorumlanmış, hipotez sınanmış ve sonuca varılmıştır.

Kütüphanecilik Bölümleri :

Türkiye'de kütüphanecilik eğitimi veren ilk kuruluş olan A.Ü.D.T.C.F. Kütüphanecilik Bölümü 1954 - 1955 yılında, daha sonra 1964 yılında da İ.Ü.Ed.Fak.Kütüphanecilik Bölümü eğitime başlamıştır. 1972 yılında önce yüksek lisans düzeyinde eğitime başlayan H.Ü. Kütüphanecilik ve Dokümantasyon Enstitüsü daha sonra 1974/75 akademik yılından itibaren Bölüm adını alarak lisans düzeyinde de eğitim vermeye başlamıştır.⁴

Terminoloji :

Araştırmada ele alınacak çeşitli kavramlar :

- **Aile** : "Evlilik, kan ya da evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlı, tek hane halkı oluşturan, karı koca, ana-baba, kız ve oğul, kız ve erkek kardeş olarak her biri kendi toplumsal konumu içinde birbirlerini karşılıklı etkileyen, ortak bir kültür yaratan, paylaşan ve sürdüren bireyler grubu"⁵

- **Çevre** : "Bir canlı varlığın bağını kurduğu olaylarla varlıkların tümü."⁶

- **Okuma alışkanlığı** : Düzenli olarak belirli aralıklarla belirli yoğunlukta okuma işlevini sürdürmek.

- **Az okuyan okur tipi (light reader)** : Bir önceki yıl 1 - 5 kitap okuyan,

- **Okuyan okur tipi (mediuum reader)** : Bir önceki yıl 6-20 kitap okuyan,

- **Çok okuyan okur tipi (heavy reader)** : Bir önceki yıl 21- kitap okuyan.⁷

- **Boş zaman** : Bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün sorumluluklarından veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir etkinlikte uğraşacağı zaman. Okulda zaman dışında kalan süreyi kapsar.

Okul dışı zaman :

a) Fizyolojik gereksinimler

b) Bir işte çalışmak, ders çalışmak gibi

c) Ailede yaşamına ilişkin diğer sorumluluklar

d) Özgür zaman.

4. Sosyal, "Türkiye'de kütüphanecilik öğretiminin temel sorunları". Değişik ülkelerde kütüphane öğretimi. Haz.M.Alpay.Çev.G.Olut.İst.1989, ss.61-62 ve I.Kum-P.Lepon-Erdoğan, "Turkish Library developments". Unesco Journal of Information Science, Librarianship and Archives Administration.2(1980) 4, s.256.

5. Bkz.Ana Britannica. 1986.s.v. "Aile".

6. O.Hançerlioğlu. Felsefe Ansiklopedisi 1976.s.v."çevre"

7.Okur tipleri A.L.A.a göre 3'e ayrılmaktadır.Bkz.A.L.A. Bookreading and library usage.A study of habits and perceptions.New Jersey 1978, s.3.

- Özgür zaman ; Özgür zamanda birey kendi seçeceği bir uğraşmayı gerçekleştirir.⁸

Araştırmanın Bulguları ve Yorum :⁹

1. Kişisel Özellikler :

1.1. Cinsiyet

Tablo : 1

Bölüm	Sınıf	Mevcudu	Katılım %	K/E	Katılanların Oranı %	
H.Ü.		48	32	66.6	14 / 18	29.1
D.T.C.F.		48	38	79.1	23 / 15	34.5
İ.Ü.		64	40	62.5	25 / 15	36.4
TOPLAM :		160	110	68.8	62 / 48	100.0

Katılanların % 56.4'ü kadın, % 43.6'sı erkektir.

1.2. Ekonomik Durum :

Tüm deneklerin % 38'i 100.001 - 200.000 TL., % 36'sı 75.000 - 100.000 ve % 22'si 201.000 TL. üstünde aylık gelire sahiptir. Deneklerin % 82'si bir işte çalışmamaktadır. Ekonomik duruma karşın deneklerin % 40'ının kitapçıdan, % 4'ünün ise kitabı kitap klübünden satın alarak sağlamaları dikkat çekmektedir.

1.3. Eğitimde başarı durumu :

Deneklerin % 92'sinin üniversitede başarısızlık nedeniyle yıl/sömestre kaybı olmamıştır.

1.4. Mezuniyetten sonra mesleğe katılım isteği :

Deneklerin % 69'u kütüphaneci olmak istemektedir : Üç bölüm içinde D.T.C.F. % 79 "Evet" yanıtıyla başta gelmekte bunu % 66 H.Ü. ve % 63 ile İ.Ü. izlemektedir. Deneklerin % 8'i bu konuda henüz kararsızdır.

1.5. Boş (Özgür) zaman etkinlikleri :

1.5.1. Okumaya ilişkin etkinlikler :

Deneklerin % 18'i kitap % 18'i dergi, gazete okumaktadır. Halk kütüphanesine gidenler ise yalnız % 3 oranındadır.

1.5.2. Kültürel, sanatsal, eğitsel etkinlikler :

Deneklerin % 20'si sinema, tiyatro, konser, sergi, konferans ve açikoturumları izlemektedirler. Müzik dinleyenler % 15 oranındadır. Bu etkinliklere İ.Ü.'nin katılım oranı % 24'dür.

8. Gökçe, y.age.s.28

9. Bu kısımda 3 Bölüm'e ilişkin veriler analiz edilecektir. Bölümler arasındaki farklılıklara yerli geldikçe değinilecektir.

1.5.3. Arkadaşlarla ilişkiler :

Özgür zamanda arkadaşlarıyla buluşmaların oranı % 10'dur.

1.5.4. Kahvehane, pastane gibi dinlendirici yerlere ilgi :

Bu tip yerlere gidenler deneklerin % 3'üdür.

1.5.5. Etkin spora ilgi :

Bu ilginin çok yoğun olmadığı anlaşılmaktadır: % 3

1.5.6. Sosyo-kültürel etkinliklere ilgisizlik :

Deneklerin % 6'sı özgür zamanda evde oturmayı tercih etmektedir.

1.5.7. Diğer etkinlikler :

Deneklerin % 2'si düşünce ürettiklerini, elişi yapıp örgü ördüklerini ve gezilere katıldıklarını bildirmişlerdir.

1.5.8. TV/Video izlemeye ilgi :

TV/Video izlemeye ayrılan zaman kamuoyundaki tahminlerin tersine çok fazla değildir: Deneklerin % 60'ı 1-3 saat, % 31'i 1 saatten az, yalnız % 6'sı 4-6 saat TV izlemektedirler. Hiç izlemeyenler ise % 3 oranındadır.

1.6. Okumaya ve kitaba duyulan ilgi :

Deneklerin % 18'i kitap, % 18'i gazete, dergi okumakta ve % 3'ü Halk Kütüphanesine gitmektedirler. Deneklerin % 35'inin 11-30, % 34'ünün 51'in üstünde, % 18'inin 31-50 arası kitabı bulunmaktadır. % 12'nin ise 1-10 kitabı bulunmaktadır.

Kitap v.b. okumaya onları kimin yönlendirdiği sorusuna denekler % 42 oranında kendi kendilerini yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Ailelerin eğitim düzeyi, ekonomik koşullar düşünülecek olursa, öğrencilerin bu bilinç düzeyine gelmiş olmaları son derece olumlu görünmektedir.

1.7. Okumanın kişiliğe katkısı :

Okumanın kişinin kültürünü arttıracığı % 29, kişiliği geliştireceği % 22, problemleri unutturacağı % 8, katılan eğitsel, sosyal, kültürel etkinliklerden yararlanmayı sağlayacağı ve okumak sayesinde denegin çevreyi etkileyebileceği % 2 düşüncesi okumanın kişiliğe katkısı olarak dile getirilmiştir.

1.8. Okumanın etkin olmayan özgür zaman etkinliği olarak kullanılması :

Deneklerin yalnız % 3'ü okumayı "zaman öldürmek" amacıyla kullanmaktadır.

2. Deneklerin ailelerine ilişkin özellikler :

Tablo : 2

2.1. Eğitim düzeyi

ANNE

	%
1. İlkokul mezunu	43
2. Okur-yazar	20
3. Okuma-yazma bilmez	19
4. Ortaokul mezunu	9
5. Lise mezunu	5
6. Üniversite mezunu	3
7. Okur-yazamaz	1
	100

BABA

1. İlkokul mezunu	45
2. Lise mezunu	21
3. Ortaokul mezunu	13
4. Üniversite mezunu	11
5. Okur-yazar	9
6. Okuma-yazma bilmez	1
	<hr/>
	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi anne ve babaların çoğunluğu ilkokul mezunlarından oluşmaktadır. % 43, % 45. Ancak babaların eğitim düzeyi 2. derecede lise mezunu iken annelerinki okur-yazar ve okuma-yazma bilmeyenlerdir. Eğitim durumunun babaların lehine yükseldiği gözlenmektedir. Zaten ülkemizde okuma-yazma bilenler nüfusun % 77.29'unu oluşturmaktadır (6 yaş ve yukarı) ancak bunun % 86.35'ini erkek, % 68.02'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Okuma-yazma bilmeyenler ise nüfusun % 21.51'ini oluşturmaktadır ve bunun %13.45'inin erkekler, % 31.77'sinin ise kadınlar olduğu görülmektedir.¹⁰ Kadınlarımızın aleyhine gelişmiş bulunan okuma-yazma durumu bu araştırma da belirgin biçimde görülmektedir.

2.2. Ekonomik durum :

Ailelerin aylık gelir durumu incelendiğinde % 42'sinin 400.001 - 1.000.000 TL., % 35'inin 200.000 - 400.000 TL., % 23'ünün 1.000.001 - TL gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. Ailenin kitap okumaya tepkisi :

Deneklerin ailelerinin çocuklarının kitap okumalarına tepkisi % 88 oranında olumludur.

2.4. Ailenin okumaya yönlendirmesi :

Bu konuda ailenin fazla katkısı olmadığı anlaşılmaktadır. Ağırlık babada olmakla birlikte % 12, anne % 8, kardeşler % 8, akrabalar % 4 oranında çocuğu okumaya yönlendirmişlerdir. Burada babanın eğitim düzeyinin yüksek oluşunun etkili olduğu söylenebilir. Denekler okuma isteğinin % 42 oranında kendilerinden kaynaklandığını belirtmektedirler. Bunda ailenin katkı oranı ayrı bir inceleme konusu olabilir.

2.5. Ailenin çocukluk döneminde denegi okumaya yönlendirme çabaları :

Deneklerin yanıtlarının % 41 oranında ailelerin "Hiçbir şey" yapmadığı bildirmeleri ailelerin çocukları yönlendirmek konusunda önemli bir çaba göstermediklerini kanıtlamaktadır. Bu konuyla ilgilenen ailelerin en yoğun etkinliğinin kitap hediye etmekten öteye gitmediği (% 26) anlaşılmaktadır. Bunun dışında çocuklara kitap okumaları % 13 ve evde kitaplık kurmaları olumlu girişimler olarak görülebilir. Ancak yalnız % 2 oranında ailenin çocuklarını kütüphaneye götürmesi ailelerin bu konuda alışkanlıkları olmamasından, çevrede bir (Çocuk/Halk) kütüphanesinin bulunmamasından

10. T.C.Bşk.D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri.20.10.1985.Ankara 1989, s.64

ya da mevcut kütüphanenin çocukların okuma alışkanlığı kazanmalarına bir katkıda bulunacağına inanmadıklarından kaynaklanabilir.

2.6. Toplumda okuma alışkanlığının yeterince gelişmemesinde ailenin rolü :

Denekler bu konuda ailenin ve yakın çevrenin olumsuz tutumunu (% 14) vurgulamışlardır.

2.7. Geleceğin kütüphanecilerinin daha çok okumalarında ailelerin katkısı :

2.6. ile bağlantılı olarak denekler bu konudaki önerilerinde ailenin önemini dile getirmişlerdir: % 88 oranında ailenin çocuğa okuma alışkanlığını verebilmesi için eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, çocuklara aile büyükleri tarafından kitap okunmasının son derece yararlı olduğuna inanılmaktadır (% 11). Açık uçlu olarak hazırlanan bu soruya verilen yanıtlarda önce okur-yazarlık sorununa çözüm getirilmesi istenmiş, ailenin ancak bu sorun çözümlendikten sonra çocuğunu olumlu yönde etkileyebileceği belirtilmiştir. Ayrıca ailenin çocuklarının okuduklarını sürekli denetleyip kısıtlaması caydırıcı bir öğe olarak ileri sürülmüştür. Ailelerin çocuklarını ders dışı kitap okudukları zaman yararsız bir iş yapmakla kınadıkları bildirilmiştir. Genelde ailenin çocuğuna karşı ilgisizliği, sadece ders çalışması için baskı yapması, ders dışı kitap v.b. okumayı engelleyici öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler ailelerinin çocuklarına kitap hediye etmelerini, aile kitaplığı kurmalarını, okuduklarına karşı çıkmamalarını, kendilerine kütüphaneye gitme alışkanlığı vermelerini, ailede kitap okunarak çocuklara örnek olunmasını istemektedirler.

3. Çevreye ilişkin özellikler :

3.1. Arkadaşların etkisi :

Deneklerin okuma alışkanlıklarının gelişmesinde arkadaşlarının büyük rolü olduğu anlaşılmaktadır: Arkadaşlar deneye kitap okumaya yönlendirmek konusunda denenin kendisinden sonraki en etkili etmeni oluşturmaktadırlar: % 13. Deneklerin % 34'ü arkadaşlarından kitap sağlamaktadırlar. Bu da arkadaşların (% 40 kitapçı)'dan sonra 2. derecede kitap sağlama kaynağı olduğunu ve halk kütüphanesi ile aileden önce geldiklerini göstermektedir. Bu konuda H.Ü.'de arkadaştan etkilenme oranı % 22 iken D.T.C.F. % 9 ve İ.Ü. % 11'dir. Aynı şekilde H.Ü. % 40 oranında kitapçı ile aynı oranda % 40 arkadaştan yararlanırken, D.T.C.F.'de bu oran % 33 arkadaş, % 32 kitapçı, İ.Ü.'de % 32 arkadaş, % 47 kitapçı olarak değişiklik göstermektedir.

3.2. Bireyin okumasının çevresiyle ilgisi :

Deneklerin kitap okumalarıyla çevreleri arasında anlamlı bir bağ kurdukları görülmektedir : Denekler % 10 oranında içinde bulunduğu topluma yararlı olmak, % 2 oranında çevresini etkilemek ve % 1 oranında çevresinde okuyanlar olmasının kendi okumasını da olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

3.3. Toplumda okuma alışkanlığının yeterince gelişmemesinde çevrenin rolü :

Bu konuda denekler % 14 oranında çevrenin olumsuz tutumunun etkin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca çevreden gelen bir olgu olarak kitap sansürü % 8 oranında okumayı engelleyici bir öğe olarak algılanmaktadır.

3.4. Geleceğin kütüphanecilerinin daha çok okumalarında çevrenin rolü:

Denekler arkadaşlarının dışında çevrelerini oluşturan kişilerin onların okumalarını yadırgadığını ve neler okuduklarını denetim altında tutmak istemelerini olumsuz bir tutum olarak tanımlamışlardır. Çevrenin rolü bu tutum nedeniyle engelleyicidir.

4. Eğitimin okuma alışkanlığına etkisi :

4.1. Öğretmenin yönlendirmesi :

Öğretmenin öğrencilerini kitap okumaya en çok yönlendiren kişi olması gerekirken bu konuda ancak % 12 oranında etkili olduğu anlaşılmaktadır.

4.2. İlk ve Ortaöğretim süresince okuma alışkanlığının kazandırılması konusunda izlenen yöntemler:

Bu süreç içinde en yüksek oranda % 42 okuma ödevlerinin verildiğini, sınıf kitaplığının kurulduğunu ve aynı oranda ödül olarak kitap verildiğini (% 18) görmekteyiz. Birlikte kütüphanelere öğrencilerin ancak % 4 oranında götürüldüğünü anlıyoruz. Deneklerin % 14'ü ise bu süreç içinde okulda "Hiçbir şey" yapılmadığını belirtmişlerdir. Kitap sergilerine götürülenlerin oranı yalnız % 2'dir.

4.3. Toplumda okuma alışkanlığının yeterince gelişmemesinde eğitimin rolü:

Denekler bu konuda aşırı ders yükünün % 13 ders dışında okumayı engellediği görüşündedirler. Ayrıca eğitim politikasının çağdaş düzeyde geliştirilmesi gerektiğini, sınav sisteminin ezberci dayalı ders çalışmayı temel almasının bireyin gelişmesi açısından sakıncalı olduğu vurgulanmıştır.

4.4. Geleceğin kütüphanecilerinin daha çok okumaları için yaşam boyu eğitim:

Özellikle okulöncesi çağdan başlayarak aile, okul ve çevre işbirliğiyle çocuğa okumanın sevdirebileceği, böyle yetişmiş bir kişinin de ileride kütüphanecilik mesleğinde başarılı olacağı ve toplumun her yaşta bireyini okumaya yönlendirebileceği görüşü ileri sürülmüştür.

4.5. Kütüphanecilik eğitiminin okuma alışkanlığına etkisi:

Bu konuda en geniş kapsamlı etkinliğin % 49 oranında öğrencilerin okumaları için kitapların v.b. önerilmesi olduğunu, bunu % 33 oranında okuma ödevlerinin verilmesinin izlediğini görüyoruz. Öğrencileri yönlendirmek için yazarlarla, yayıncılarla v.b. söyleşiler yapılmasının oranı % 13'tür. Bu konuda D.T.C.F. ve İ.Ü.'nin daha şanslı olduğu görülmektedir: H.Ü. % 8, D.T.C.F. % 14 ve İ.Ü. % 17.

Kütüphanecilik Bölümlerinin öğrencilerin okuma alışkanlığını etkileme oranı % 68'dir. Ancak bu oran H.Ü.'de % 47'ye düşmektedir. İ.Ü. % 83 ve D.T.C.F. % 71 oranında olumlu etki yapmış görünmektedirler.

4.6. Geleceğin kütüphanecilerinin okuma alışkanlığını kazanmaları ya da geliştirebilmeleri :

Kütüphanecilik Bölümleri'ne çeşitli önerilerde bulunulmuştur:

Bunların çoğu belli başlı konular üzerinde yoğunlaşmaktadır:

- Öneriler yerine "kitap tartışma" ders kapsamına alınsın, hatta bu konuda özel bir ders açılınsın,

- Okuma ödevleri verilsin, sonra tartışılınsın,

- Bölümlerde edebiyat günleri düzenlensin,

- Ezber dersler kaldırılınsın, dersler kitabın içeriğini merak ettirecek biçimde düzenlensin,

- Bölüm kitaplığı kurulsun. Öğrenciler kendi kitaplarını getirsinler ya da belirli miktarda parayı Bölümlere versinler, kitap alınsın.

- Yazarlar, yayıncılar daha çok davet edilsin, söyleşiler düzenlensin,

- Bölümde kitap kulübü kurulsun,

- Kitap sergisi düzenlensin,

- Diğer Kütüphanecilik Bölümleriyle işbirliği yapılsın. Kültürel etkinlikler düzenlensin,

- Okumaya zaman kalması için ders yükü azaltılsın,

- Bölümlere önemli kitapların listeleri asılsın,

- Yalnız teknik konular öğretilmesin, başka konulara da yönlendirilsin,

- Okumaya ilişkin konferanslar verilsin,

- Öğretim üyeleri çok okusunlar bizi de özendirsinler,

- Çok okunan kitaplar Bölüm'de bulundursun,

% 12.7 oranında denek bu soruyu yanıtlamamıştır.

5. Halk kütüphanesinin okuma alışkanlığına etkisi:

Tüm deneklerin yalnız % 3'ü halk kütüphanesini kullanmaktadır. Bu durumun kitlenin okuma alışkanlığını etkileyecek yeterlilikte olmadığı açıktır.

Kitap okumaya denekleri yönlendirmede kütüphanecinin (halk/okul) rolünün % 1 olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda ailelerin yönlendirici olmaları gerekirken ailelerin de büyük bir olasılıkla böyle bir alışkanlıkları olmaması ya da kütüphaneleri yetersiz bulmuş olmaları nedeniyle bu konuya hemen hiç ilgi göstermemiş olmaları deneklerin yalnız % 2'sinin çocukken okuma alışkanlığı kazandırılmak üzere kütüphaneye götürülmüş olmasını açıklamaktadır. Halk kütüphanelerinin sayıca yetersiz olmaları da bu konuda önemli bir etken olarak düşünülebilir.

İlk ve ortaöğretim süresinde okuma alışkanlığının kazandırılması için eğitimciler tarafından yapılması gerekli çeşitli etkinliklerden öğrencilere kütüphanenin tanıtılması, kütüphaneye götürülmesinden deneklerin yalnız % 4'ünün yararlandığı anlaşılmaktadır. Bu durumun da kitlenin okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilemiş olabileceği düşünülemez.

Halk kütüphanelerini kullanma alışkanlığı olmayan denekler bunun doğal bir sonucu olarak ekonomik sıkıntı içinde olmalarına karşın kitaplarını % 40 oranında kitapçılardan satın almaktadırlar. Bunda halk kütüphanesinin koleksiyonunun beğenilmemesinde büyük payı vardır. Deneklerin % 70'ini halk kütüphaneleri etkilememiştir.

5.1. Toplumda okuma alışkanlığının yeterince gelişmemesinde halk kütüphanelerinin rolü:

Bu konuda özellikle halk kütüphanesi koleksiyonlarının nicelik ve nitelik yönünden son derece yetersiz olduğu, iç ortamın kasvetli olduğu belirtilmiştir. Çözüm olarak halk kütüphanelerinin koleksiyonlarını güncelleştirmeleri, eğlendirici, ilginç kitapları bulundurmaları, kitap okuma kampanyası açmaları, halkla ilişkilere önem vermeleri, kütüphane kullanımını halka öğretmeleri, okuma yarışmaları düzenlenmesi, kitap sansürünün uygulanmaması, okuyucunun istediği kitabı alabilmesi, kültürel etkinliklere yoğun olarak yer verilmesi, kitapların daha çabuk hizmete sunulması, katalogların düzenli tutulması, açık raf sistemine geçilmesi, güncel kitapların ödünç verilmesi, ödünç vermenin kolaylaştırılması, gençlere yönelik gör-ışit materyaliyle hizmet verilmesi, kütüphanecilerin güler yüzlü olmaları, iyi davranmaları, "okuyucunun kendini suçlu gibi hissetmesinin önüne geçilmesi", kütüphanecinin kendisinin okuma alışkanlığı kazanması ve gerektiğinde kitap önerecek düzeyde olması gerektiği öğrenciler tarafından önerilmiştir.

6. Deneklerin okuma alışkanlığına ilişkin özellikler:

Bu özellikler deneklerin neyi, hangi tür kitabı, hangi konulardaki kitapları okudukları, en çok hangi kitapları beğendikleri, kitabı nerede ve ne zaman okudukları, bunun için ayrılan süre, belli bir sürede kaç kitap okuduğu, düzenli aralıklarla kitap okunup okunmadığı konularında yoğunlaşmaktadır.

6.1. Kitabın okunduğu yer:

Deneklerin % 40'ı evde, % 28'i nerede fırsat bulursa orada, % 17'si yurttan, % 8'i kütüphanede (Üniv.), % 6'sı Üniversitede, % 1'i de yolculukta kitap okunmaktadır.

6.2. Kitabın okunduğu zaman :

Deneklerin % 38'i gece, % 19'u gündüz, % 16'sı hafta sonunda, % 14'ü tatilde, % 14'ü ise yolculukta, fırsat bulabildiklerinde kitap okuduklarını ifade etmişlerdir.

6.3. Okumaya günde ayrılan süre :

Deneklerin % 47'si günde 1-3 saat, % 15'i 1 saatten az, % 9'u ise 4-6 saat zamanlarını okumaya ayırmaktadırlar. deneklerin % 29'u ise her gün okumadıklarını belirtmişlerdir. Okuma alışkanlığı düzenli yapılan bir etkinlik olması nedeniyle okuma alışkanlığı olanların her gün belirli bir zamanı bu işe ayırmaları gerekli görülmektedir. Bu nedenle deneklerin ancak % 71'inin belirli bir düzeyde okuma alışkanlığı olduğu söylenebilir. Bunların içinde bu işe gerçekten önem verip zaman ayıranların kitlenin yalnız % 9'unu oluşturması dikkati çekmektedir.

6.4. En son ne zaman kitap okunmuştur ?

Bu soruya deneklerin % 60'ı geçen ay okuduklarını, % 27'si ise halen bir kitap okumakta olduklarını, % 11'i 1-6 ay önce 1 kitap okuduklarını bildirmişlerdir. Deneklerin yalnız % 2'si ise 7-12 ay önce 1 kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Sevinilecek bir nokta kütüphanecilik öğrencilerinin arasında geçen yıl hiçbir kitap okumamış olan bir denek bulunmamasıdır.

6.5. Geçen yıl okunan kitap sayısı :

Deneklerin % 40'ı geçen yıl 6-10, % 26'sı 1-5, % 23'ü 11-20, % 6'sı 21-50, % 3'ü 51 ve daha fazla sayıda kitap okuduğunu belirtmiştir. Deneklerin % 2'si ise okudukları kitapların sayısını bilmediklerini bildirmişlerdir.

Genel olarak söyleyecek olursak A.L.A. Standartları'na¹¹ göre :

1. Çok okuyan (% 6 + % 3) % 9 (21 ve daha fazla kitap)
2. Okuyan (% 40 + % 23) % 63 (6 - 20 kitap)
3. Az okuyan (% 26) (1-5 kitap)

öğrencimiz vardır.

6.6. Ne okunmaktadır?

6.6.1. Ne tür kitap okunmaktadır ?

Bu soruya verilen yanıtlar deneklerin % 39'unun roman/öykü, % 22'sinin şiir, % 17'sinin deneme, % 9'unun pratik beceri öğreten kitaplar, % 8'inin diğer (bilimsel incelemeler) ve ancak % 2'sinin çizgi roman, % 1'inin ise fotoroman okuduğunu göstermiştir. Deneklerin % 2'si bu soruya yanıt vermemiştir. Edebi konulara ilginin yoğun olduğu görülmektedir. % 61

6.6.2. En çok hangi konulardaki kitaplar tercih edilmektedir ?

Deneklerin % 15'i politika, % 10'u psikoloji, % 8'i tarih, % 7'si macera, % 7'si bilim-kurgu, % 5'i din, % 5'i cinsellik, % 4'ü polisiye, % 4'ü biyografi, % 3'ü aşk, % 3'ü teknik, % 3'ü spor, % 1'i arkeoloji, % 1'i fen, % 1'i sağlık konularında kitap okumayı tercih etmektedirler.

6.6.3. En son okunan (ders dışı) kitap türünün % 53'ü roman, % 19'u deneme, % 17'si inceleme, % 5'i şiir, % 4'ü anı, % 2'si biyografidir.

6.6.4. En son okunan kitabın adı :

Deneklerin güncel yazınla ilgileri saptanmak istenmiş ve alınan yanıtlara göre bunların :

1. Turgut nereden koşuyor?
2. Düşünme ve düşünmeyi öğretme sanatı,
3. Gazap üzümüleri,
4. İnce Memed
5. Montaigne (Denemeler),
6. Suç ve ceza,
7. Ana (M.Gorki),
8. Ana (P.S.Buck),
9. İnsanlardaki yıkıcılığın Kökenleri,

10. Bir başka açıdan Kemalizm adlı kitaplarda yoğunlaştığı anlaşılmıştır.

Liste çok güncel olmamakla birlikte gene de aktüaliteye olan ilgiyi yansıtmaktadır. Özellikle çok daha önceden okunmuş olmaları gereken klasiklerin henüz okunmuş olmaları dikkati çekmektedir.

6.6.5. En çok beğenilen 3 kitap :

Deneklerin bugüne kadar en çok beğendikleri kitap sorulduğunda alınan yanıtlar genelde Çalıkuşu¹²'nun hâlâ en çok beğenilen kitap olduğunu göstermektedir.

H.Ü. 1. Çalıkuşu (% 6), Turgut Nereden Koşuyor? (% 6), Suç ve Ceza (% 6), Yılanların Öcü (% 6).

D.T.C.F. : 1. Çalıkuşu (% 12).

İ.Ü. :1. Gülün Adı (% 13).

11. A.L.A. y.a.g.e.s.3.

12. Sosyal, y.a.g.e.s.154-155.

H.Ü. : 2. Turgut Nereden Koşuyor ? (% 37), Arkadaş Işıkları (% 7).
 D.T.C.F. : 2.Turgut Nereden Koşuyor? (% 6),Birgün Tek Başına(% 6).
 İ.Ü. : 2. Gülün Adı (% 10).
 H.Ü. : 3. Ana (Gorki) % 9.
 D.T.C.F. : 3. Ana (Buck) % 6, Çalıkuşu (% 6), Sefiller (% 6), Kadınlar İçin Duvar Yazıları (% 6).

İ.Ü. : İnce Memed (% 5), Kalbinin Sesi (% 5).

Tüm beğenilen kitapların ortalaması alındığı zaman :

1. Çalıkuşu (% 24),
2. Gülün Adı (% 23),
3. Turgut Nereden Koşuyor ? (% 19)

adlı kitapların en çok beğenilen kitaplar olduğunu görüyoruz.¹³

6.6.6. En çok beğenilen 3 yazar :

H.Ü. : 1. Yaşar Kemal (% 33).

D.T.C.F. : 1. Necip Fazıl Kısakürek (% 14), Aziz Nesin (% 14), Reşat Nuri Güntekin (% 14).

İ.Ü. : Aziz Nesin (% 13).

H.Ü. : 2. Orhan Kemal (% 17).

D.T.C.F. : 2. Aziz Nesin (% 11).

İ.Ü. : 2. Aziz Nesin (% 13).

H.Ü. : 3. Yaşar Kemal (% 10), Woody Allen (% 10), Aziz Nesin (% 10)¹⁴

D.T.C.F. : 3. Aziz Nesin (% 9), İlhan Selçuk (% 9), R.N.Güntekin (% 9).

İ.Ü. : 3. Yaşar Kemal (% 15).

Tüm sevilen yazarların ortalaması alındığı zaman :

1. Aziz Nesin (% 70)
2. Yaşar Kemal (% 58)
3. Reşat Nuri Güntekin (% 23)

Burada ilgi çeken nokta en çok beğenilen kitabın Çalıkuşu olmasına karşın en çok beğenilen yazarın R.N.Güntekin yerine Aziz Nesin olması, en çok beğenilen kitaplarda ise Aziz Nesin'in bir kitabının adının geçmemesidir. 3. derecede beğenilen kitabın Turgut Nereden Koşuyor? olmasına karşın Emin Çölaşan'ın yalnız 1 kez (D.T.C.F.) adının geçmesi, 2. derecede beğenilen kitap Gülün Adı'nın yazarı Umberto Eco'nun ise en beğenilen yazarlar arasında adının geçmemesidir.

6.6.7. En çok okunan gazete ve dergi :

6.6.7.1. Gazete :

H.Ü.'de en çok okunan gazete :

1. Milliyet'ti, 2. derecede Cumhuriyet % 24 ve Hürriyet % 24, 3. derecede Tercüman % 14.4, 4. Sabah % 8.5. Zaman % 2, Güneş % 2'dir.

D.T.C.F. : 1. Cumhuriyet % 25, 2. Hürriyet % 18, 3. Tercüman % 15 ve Milliyet % 15, 4. Türkiye % 10, 5. Zaman % 7, 6. Güneş % 6, 7. Günaydın % 4.

13. Tercihlerde 1 den çok kitap adının geçmesi bazı deneklerin 1 den çok kitap adı vermiş olmasından kaynaklanmaktadır.

14. Tercihlerde 1 den çok yazar adı geçmesi bazı deneklerin 1 den çok yazar adı yazmış olmasından kaynaklanmaktadır.

İ.Ü. : 1. Hürriyet % 28, Cumhuriyet % 26, 3. Milliyet % 19, 4. Zaman % 7, 5. Tercüman % 5, 6. Sabah % 4, 7. Güneş % 2, 8. Türkiye % 2, 9. Günaydın % 2.

Her 3 Bölüm'ün gazete tercihinin ortalaması alındığı zaman :

1. Cumhuriyet % 25, 2. Hürriyet % 23, 3. Milliyet % 20, 4. Tercüman % 11, 5. Zaman % 6, 6. Türkiye % 5, 7. Sabah % 3, Güneş % 2, 9. Milli Gazete % 1, 10. Günaydın % 2.

Deneklerin % 2'si her çeşit gazeteyi okuduklarını, bu konuda hiçbir ayırım yapmadıklarını belirtmişlerdir.

6.6.7.2. Dergi :

H.Ü. : 1. Nokta % 49, 2. 2000'e Doğru % 34, 3. Gırgır % 32, 4. Bilim ve Teknik % 5, 5. İslam % 3, (Ayrıca, Silah, Karşı Edebiyat, Oya, Tempo, Kadınca, Fırt, Limon, Hıbrı, Dıgıl).

D.T.C.F. : 1. Nokta % 30, 2. 2000'e Doğru % 16, 3. Türk Kütüphaneciliği % 15, 4. Bilim ve Teknik % 9, 5. Hayat % 5.

İ.Ü. : 1. Nokta % 57,2, 2. Bilim ve Teknik % 17, 3. Türk Kütüphaneciliği % 9, Elele % 9, 4. Sızıntı % 4. (Ayrıca İlim ve Sanat, İktibas, Mektup, Argos, Vizon, Kapris).

Ancak 3 Bölüm'ün dergi beğenileri ortalaması alındığı zaman :

1. Nokta % 43, 2. Gırgır % 12., 3. Bilim ve Teknik % 9, 4. 2000'e Doğru % 8, Türk Kütüphaneciliği % 8, 5. Elele % 2, Hayat % 2.

Geriye kalan % 14 oranında beğenilen dergiler : Fırt, Limon, Hıbrı, Dıgıl, Mektup, Tempo, İlim ve Sanat, Argos, Vizon, Kapris ve Kadınca'dır.

Araştırma bulguları incelendiği zaman deneklerin A.L.A. Standartlarına göre % 63'ünün (orta düzeyde) okuyan kesim olduğu anlaşılmaktadır. Bu değerlendirme yapılırken bir yıl önce okunan kitap sayısı, en son ne zaman 1 kitap okunmuş olduğu, günde ortalama kaç saat kitap okunduğu gibi hususlar gözönüne alınmıştır.

Her 3 Bölüm'ün öğrencileri ele alındığı zaman çoğunluk olarak ortaya çıkan "okuyan" okur tipinin çoğunluğu oluşturması nedeniyle ayrıca incelenmesi kanımızca gereklidir :

Özellikler ve okuma alışkanlığına ilişkin bulgular :

1. Tüm deneklerin % 63'ü,
2. kadın % 63, Erker % 37,
3. Eğitim başarısı : % 100,
4. kütüphanecilik mesleğini uygulama arzusu : % 70,
5. Özgür zaman etkinlikleri ve ilgi alanları :
  - a. Dergi, gazete okur : % 77,
  - b. Kültürel, eğitsel etkinliklere katılım : % 73,
  - c. Kitap okur : % 70,
  - d. Arkadaşlara ilgi : % 40,
  - e. Kahvehaneye, pastahaneye gider : % 27,

- f. Sporla ve müzikle ilgilenir : % 17,
 g. Evde oturur : % 7,
 h. Gezilere katılır : % 3.
 6. Günde 1 - 3 saat % 73, 1 saatten az % 27 TV/Video izler,
 7. Ailesinin eğitim durumu :

Anne

- a. İlkokul mez. % 50
 b. Okur-yazar : % 16,
 c. Okuma-yazma bilmeyen : % 13,
 d. Ortaokul mez. : % 10,
 e. Lise mez.: % 8,
 f. Üniv. mez. : % 3.

Baba

- a. İlkokul mez. % 40
 b. Lise mez. % 27,
 c. Ortaokul mez.: % 17,
 d. Üniv. mez. : % 13,
 e. Okur-yazar : % 3,

8. Ailenin gelir düzeyi :

- a. 400.001 - 1.000.000 : % 40,
 b. 200.000 - 400.000 : % 32
 c. 1.000.000 - : % 28

9. Kişisel gelir düzeyi :

- a. 75.000 - 100.000 : % 40,
 b. 200.001 - : % 33,
 c. 100.001 - 200.000 : % 27

10. Bir işte çalışma durumu :

Çalışan : % 17, Çalışmayan : % 83.

11. Kitap okumasına karşı ailesinin tutumu :

Olumlu : % 97 Olumsuz : % 3.

12. Deneğin çocukluğunda ailesinin onu okumaya özendirme çabaları :

Deneklerin ailelerinin yalnız % 53'ünün bu konuda çabaları vardır. Yapılan en yoğun etkinlikler a) Kitap hediye edilmesi (% 67), 2. Evde kitaplık kurulması (% 21), 3. Kitap okunması (% 9), 4. Kütüphaneye götürülmesi (% 3) gibi etkinliklerdir.

13. Deneği okumaya yönlendirenler :

Kendi isteğiyle okuyanlar : % 77, arkadaş etkisi: % 17, babanın etkisi: % 5, Öğretmenin etkisi: % 1.

14. İlk ve ortaöğretim sürecinde okumaya özendirmek için yapılanlar :

a. Okuma ödevleri % 60, b. Sınıf kitaplığının kurulması, c. Ödül olarak kitap verilmesi, d. Hiçbirşey yapılmadı % 17.

15. Kütüphanecilik eğitimi sürecinde yapılan yönlendirme çabaları:

- a. Okunacak kitaplar hakkında öneriler % 67,
 b. Okuma ödevleri % 60,
 c. Yazar, yayıncı v.b. ile söyleşiler % 8.

16. Deneklerin okumayı tercih ettikleri kitap türleri :

a. Roman % 83, b. Deneme % 43, c. Pratik beceri öğreten el kitapları % 13, d. Çizgi roman % 3.

17. Kütüphanecilik eğitimin okuma alışkanlığına etkisi :

Evet % 61, Hayır % 39.

18. En sevilen konular :

a. Mizah % 60, b. Psikoloji % 50, c. Politika % 50, d. Sosyal % 47, e. Macera % 30, f. Din % 27, g. Bilim-kurgu % 20, h. Tarih % 20, ı. Polisiye % 17, i. Aşk % 12, k. Cinsellik % 12, l. Biyografi % 10, m. Spor % 7, n. Teknik % 1.

19. En çok sevilen yazarlar (yerli / yabancı) :

1. Yaşar Kemal % 17, 2. Dostoyevski % 10, 3. M.Gorki, Aziz Nesin, Abdurrahman Dilipak, Duygu Asena % 7.

Sevilen çeşitli yazarlar : Emin Çölaşan, Şule Yüksel Erler, Leo Buscaglia, R.N. Güntekin, H.R. Gürpınar, A.Hamdi Tanpınar, Uğur Mumcu, G.G.Marquez, Peyami Sefa, Oktay Akbal, Yavuz Donat, Yılmaz Güney.

20. En çok okunan gazeteler :

1. Cumhuriyet % 40, 2. Milliyet % 30, 3. Hürriyet % 23, 4. Tercüman % 6, 5. Sabah, Zaman % 7, 6. Türkiye, Günaydın % 3, Deneklerin % 14'ü bir kaç gazete okuduklarını bildirmişlerdir.

21. En çok okunan dergiler :

1. Nokta % 61, 2. Gırgır % 23, 3. Elele % 7, Kadınca % 7, 4. 2000'e Doğru % 5, 5. Sızıntı % 3, Mektup % 3, Deneklerin % 9'u l'den çok dergi adı vermişlerdir.

22. En çok sevilen kitaplar :

1. Gülün adı, Turgut nereden koşuyor?, 2. İnce Memed, 3. Yılanların öcü, Ana. Ayrıca Varolmanın dayanılmaz hafifliği, Gülünün solduğu akşam, Suç ve ceza adı birkaç kere geçen kitaplardandır.

23. Okumaya ayrılan süre :

a. 1-3 saat % 67, b. 1 saatten az % 13, c. 4-6 saat % 3. Deneklerin % 17'si her gün okumadıklarını bildirmişlerdir.

24. Kitap okunan zaman :

a. Gece % 77, b. Hafta sonu % 17, c. Gündüz % 3, d. Tatilde % 3.

25. Kitap okunan yer :

a. Nerede fırsat bulursam % 71, b. Evde, yurttan % 23, c. Üniversitede % 5, d. Kütüphanede % 1.

26. Halk kütüphanesinin okuma alışkanlığına etkisi :

Olumlu % 31, Olumsuz % 69.

27. En son okunan ders dışı kitap (Tür, Ad):

1. Roman % 57, 2. Deneme % 16, 3. İnceleme % 13, 4. Şiir % 6, 5. Anı % 3, 6. Biyografi % 2, 7. diğeri % 3.

Adı : Gülün Adı, Turgut nereden koşuyor, suç ve ceza, Bir başka açıdan Kemalizm, Gazap üzümleri, Birgün tek başına, Montaigne-Denemeler v.b.

28. Kitabı okuma nedenleri :

a. Kültürün artması % 27, b. Kişiliğimi geliştirmek % 26, c. Bilgilenmek % 18, d. Toplumaya yararlı olmak % 7, e. Problemlerimi unutmak % 5, f. Katıldığım eğitimsel, sosyal etkinliklerden yararlanmak % 6, g. Zaman öldürmek % 3, h. Çevremi etkilemek % 3, i. Çevremde okuyanlar olduğu için % 3, j. Diğer (Zevk aldığım için) % 2.

29. Toplumda okuma alışkanlığının gelişmemesinin nedenleri :

a. Ekonomik nedenler % 18, b. TV/Video tutkusu % 18, c. Halk kütüphanelerinin yetersizliği % 19, d. Ailenin, çevrenin olumsuz tutumu % 14, e. Aşırı ders yükü % 13, f. Kütüphanecilerin olumsuz tutumu % 7, g. Kitap sansürü % 9, h. Diğer (eğitim politikası) % 2.

30. Geleceğin kütüphanecilerinin daha çok okumaları için öneriler:
(Bunlar genelde yapılan önerilerle büyük benzerlik göstermektedir.)

Sonuç ve Öneriler :

Tüm denekler üzerine yapılan araştırma bazı gerçekleri ortaya çıkarmıştır:

Ailede/çevrede ders dışı okuma alışkanlığını geliştiren bir ortam olmadığı için öğrencilerin okuma alışkanlığı gelişmemiştir.

Ailenin eğitim düzeyi düşüktür :

Okuma Yazma

Bilmez % Okur-yazar % İlkokul % Orta O.% Lise % Üniv.% % Top.

	Bilmez %	Okur-yazar %	İlkokul %	Orta O.%	Lise %	Üniv.%	% Top.
Anne ve Baba	10	15	44	11	13	7	100

Ebeveynin çoğunluğunun eğitim düzeyi ilkökuldür : % 44. Okuma-yazma bilmeyenler ve okur-yazarların toplamı ise % 25'tir. Bu durumda % 69 oranında anne ve babanın eğitim düzeyi yetersizdir. Büyük bir olasılıkla okumaları da çocuklarının okuma alışkanlığını olumlu yönde etkileyecek düzeyde değildir. Deneklerin ancak % 13'ünün evde bir aile kitaplığı vardır. Evde çocuğa kitap okumuş olanlarla evde kitaplık bulunduranların sayısı aynı görünmektedir. % 13.

"Okulöncesi dönemde hem evde hem de okulöncesi kuruluştaki bir kitap dermesinin kurulması son derece önemlidir".¹⁵ Ancak okul öncesi dönemde çocuğun sevebileceği kaliteli kitabı bulmak da zordur. Özellikle resimli kitap çocuğun ruhsal gelişmesine yardımcı olur. Çocukların temel ruhsal gereksinimleri olan güven ve sevmeye, sevilme konularında doyum sağlar".¹⁶

Aile okuma alışkanlığı verecek düzeyde olmadığı gibi çocukların ders dışı okumalarını da suçlayan, kınayan, kısıtlayan bir tutum içindedir. Okunan kitapları denetleme çabasıdır. Yakın akrabaların da önemli sayılabilecek olumlu çabaları

15. Ersoy, "Okulöncesi dönemde kitabın önemi" TKDB 35 (1986) 2, s.4.6.

16. Nilüfer Tuncer, "Okulöncesi eğitimde yaratıcı etkinliklerin önemi" Okulöncesi Eğitim ve Sorunları.T.E.D. VII.Eğitim Toplantısı.17-18.11.1983. Ankara 1983, s.115. "Resimli kitaplar, çocuğun ilk tanıdığı kitap türü olduğundan kitap sevgisi kazanmasında ve okuma alışkanlığı edinmesinde çok önemli rolleri ve payları vardır" (s.116).

görülmemektedir. Çevrede ise kitap okuyanların yadırgandığı deneklerce dile getirilmiştir. Kütüphanecilik mesleğinin tam anlamıyla tanınmaması denekleri çevreleriyle bütünleştirememektedir. Ayrıca çevrede kitaba ve okumaya olan ilgisizlik, kütüphaneye gitme alışkanlığının olmaması ya da kütüphanenin salt ders çalışılan yer olarak algılanması, kitap sansürü, çevrenin bireyin ne okuduğunu çeşitli açılardan denetlemesi okuma alışkanlığını engelleyici etki yapmaktadır. Ayrıca çevrede ders dışı kitap okuyan kültürlü kişilerin değil, çabuk zengin olmayı beceren kesimin itibar görmesi okuma alışkanlığını geliştirici bir ortam yaratmamaktadır.

Aile ve çevrenin bu genelde olumsuz durumunun yanında ekonomik koşullar da okuma alışkanlığını destekleyecek düzeyde değildir : Deneklerin yalnız % 22'si 201.000 TL. üstünde aylık gelire sahiptir. Ailelerin ise yalnız % 23'ü 1.000.001 TL. üstünde aylık kazanca sahip bir azınlıktır. Eğer deneklerin ekonomik durumu iyi olanlarının zaten bu azınlığın çocukları olduğunu düşünürsek, geriye kalan % 78'in gündelik zorunlu gereksinmelerin dışında ekonomik durumları ancak çok sınırlı olarak kitap almalarına izin verebilecektir. Ancak gene de deneklerin % 44'ünün kitaplarını bu koşullarda bile kitapçılarından ve kitap kulüplerinden sağlamaları dikkati çekmektedir. Zor koşullarda bile az da olsa kitap satın almaya para ayırabilen kesimin daha elverişli durumda okuma alışkanlığını çok daha fazla geliştirebileceği olasılığı yüksek görünmektedir.

Ekonomik koşulları elvermeyenler için en doğal çözüm halk kütüphanelerinden yararlanmak gibi görünmekle birlikte, halk kütüphaneleri nitelik ve nicelik açısından yetersiz kaldıkları için ve öğrencilerin okuma materyali sağlanmasına, dolayısıyla okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkileyebilecek ortamı bulmaları için gerekli koşullara sahip olmadıklarından kullanım oranları % 3'tür.

İlk-orta ve yükseköğretim süresinde de yeterli okuma geliştirebilecek bir ortamda yaşanmadığı görülmektedir. Ailelerin gerçekleştiremediklerini okulun vermesi düşünülebilirdi. Ancak zorunlu okuma ödevleri, okuma önerileriyle yetinildiği görülmektedir. Öğretmen deneklerin ancak % 12'sini etkileyebilmiştir. Üniversitede de daha üst düzeyde aynı sistem devam etmiştir. Aşırı ders yükü, yalnız okuma ödevlerinin verilmesi, önerilerde bulunulması, çeşitli kültürel etkinliklerin yapılmaması temeli zaten olmayan bir alışkanlığın bu süreçte de filizlenmesini engellemiştir. Oysa kütüphaneci yetiştiren kurumlar olan Bölümlerin bu konuya daha çok eğilmeleri gerekliydi.

Bu konuda en başarılı oldukları görülen Bölümlerde (İ.Ü. % 83, D.T.C.F. % 71) özellikle İ.Ü. de kültürel etkinliklerin diğer Bölüm'lere oranla daha yoğun olduğu (% 71) dikkati çekmektedir. Oysa H.Ü.'de kültürel etkinlik oranı % 8, D.T.C.F.'de % 14'tür.

"Okuyan" deneklerin % 73 oranında kültürel etkinliklere katıldığı görülmektedir. Bu tür etkinlikler okuma alışkanlığını geliştirmekte, okuma alışkanlığı kültürel etkinliklere katılımı yönlendirmektedir.

Okuyan insanların eğitimsel, kültürel, sosyal etkinliklere katılan tip olduğu çeşitli araştırmalarda da saptanmıştır.¹⁷ Evlerinin dışında sosyal yaşama katılanlar ya da işleri gereği daha çok insanla ilişkide bulunanlar daha çok okumaktadırlar. Okuyan insanların

17. L.Lucas."Reading interest, life interests and life style. Public Library Quarterly 3 (1982) 3, s.11., C.J.Carter, y.a.g.e.s.3, P.Borchardt, "Finden Sie es richtig, dass es Stadtbüchereien gibt", Buch und Bibliothek 40(1988)10, ss.840,842., R.Mrescher,"Der gute Leser kann auch den Fernseher besser benutzen", Deutscher Forschungsdienst. 10/89 s.12.

ilgi alanları diğerlerine oranla çeşitlilik göstermektedir. Okumak aktif insanların yaşamlarının bir parçasıdır.

"Okuyan" okur tipi olarak kabul ettiğimiz, bir önceki yıl 6-20 kitap okuyanlar her ne kadar gelişmiş ülke standardı ise de kütüphanecilik mesleğini seçmiş bulunanlar için kanımızca yeterli değildir. Kitapların içeriği ve sayfa sayısı okunan kitap sayısını elbette etkilemektedir. Ancak % 63'ü oluşturan çoğunluğun ayda ortalama okuduğu kitap sayısı düşündürücüdür:

Geçen yıl 6-10 kitap okuyan % 40 oranında denek ayda ortalama 0.5-0.8, geçen yıl 11-20 kitap okuyan % 23 oranında denek ayda ortalama 0.9-1.7 kitap okumuştur. Bu kanımca endişe verici bir durumdur. Kütüphanecilik mesleğini uygulayacak bireyler için yeterli bir okuma alışkanlığı düzeyini göstermemektedir.

Araştırmanın bulguları hipotezimizi kanıtlamıştır.

Kısa vadede Kütüphanecilik Bölüm'lerinde konu önemle ele alınmalı ve buna yönelik programlar düzenlenmelidir. Halk Kütüphanelerinin çağdaşlaştırılabilmesi için uygulayıcılarla gerekli işbirliğine gidilmelidir.

Uzun vadede Bölüm'lerin katkısıyla ulusal düzeyde planlanacak geniş kapsamlı projelerle ailenin, çevrenin bu konuda eğitilmesi, bilinçlendirilmesi düşünülmeli, okuma yazma sorunu çözümlenmelidir. Her okur-yazar okuyamamakta ya da okumamaktadır. Okumayan okurlara okuma alışkanlığını vermek için eğitimciler ve kütüphaneciler işbirliği yapmalıdırlar.

Halk kütüphaneleri koleksiyonlarını güncelleştirmeli, iç ortamlarını estetik düzeye getirerek, daha kapsamlı hizmet vererek ve halkla ilişkilere gereken önemi vererek kullanıcıları çekmeye çalışmalıdırlar. En zor koşullarda bile bir anlamda mucize denebilecek durumda belli bir düzeyde okuma alışkanlığını kazanmış oldukları anlaşılan geleceğin kütüphanecilerinin desteklenerek bilgi toplumuna erişilmesinde kendilerine düşen önemli rolü oynamaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Abadan, Nermin: Üniversite öğrencilerinin serbest zaman faaliyetleri. Ankara 1961.

A.L.A. Book reading and library usage. A study of habits and perceptions. New Jersey 1978.

Alpay, Şahin: "Cumhuriyet'in Üniversiteler araştırması". Cumhuriyet - Gençlik-5. 1984, s.3.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi İstanbul 1986.

Ateş, Hülya-Sevim Dönmez: "Kitap seçiyoruz ama..."Görünüm 29(1989) ss.6- Borchardt, Peter:"Finden Sie es richtig, dass es Stadtbüchereien gibt?".Buch und Bibliothek 40(1988), 10,ss.833-844.

Carter, Carolyn J.: Young people and books:Areview of the research into young people's reading habits", Journal of Librarianship 18 1,(1986) ss.3-17.

Decor, S.K.: Attitudes and perceptions of student patrons"International Library Review 21 3,(1989) 373-381.

Ersoy, Osman: "Gençlik ve kütüphane", TKDB 34(1985) 2, ss.68-71. : "Okul öncesi dönemde kitabın önemi": TKDB 35 2,(1986)ss.3-6.

Gökçe, Birsen: Ortaöğretim gençliğinin beklenti ve sorunları. M.E.G.S.E. Ankara 1984.

Hançerlioğlu, Orhan: Felsefe Ansiklopedisi 1976.s.v.

Konaklı, Nurettin: "Türk gençliğinin sorunları ve beklentileri araştırması ve gençliğin eğitim ve kültür bakımından düşünceleri."Mersin 2.Milli Kültür ve Eğitim Sempozyumu. 2-4 Aralık 1988.

Mersin Lucas, Linda: "Reading interests, life interests and life-style" Public Library quarterly 3(1982)3,ss.11-18.

Mrescher, Renate:"Der gute Leser kann auch den Fernseher besser benutzen". Deutscher Forschungsdienst Berichte aus der Wissenschaft,Nr.10/89 A.ss.10-12.

Sağlamtunç, Tülin: "Türk gençlerinin okuma alışkanlıkları." Türkiye'de ve Almanya Federal Cumhuriyeti'nde gençlere yönelik kütüphane hizmetleri. Kültür Bakanlığı. Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. Ankara 1989. Kütüphanecilik Dizisi: 14.ss.11-22.

Soysal,Özer: "Türkiye'de gençlere özgü okuma davranışları". TKDB 24, (1988)ss.151-158.

"Türkiye'de kütüphanecilik öğretiminin temel sorunları".

Değişik ülkelerde kütüphane öğretimi. Haz.Meral Alpay,Çev.G.Olut.İstanbul 1983.ss.61-65.

Tuncer, Nilüfer: "Okulöncesi eğitimde yaratıcı etkinliklerin önemi". Okulöncesi Eğitim ve Sorunları. T.E.D. VII. Eğitim Toplantısı. 17-18.11.1983. Ankara 1983, s.ss.109-117.165.

Ünver, Özkan: "12-24 yaş gençlerin sosyo-ekonomik sorunları" M.E.G.S.B. Ankara 1986.